

ERDÉLYI MÚZEUM

AZ

ERDÉLYI MÚZEUM-EGYLET BÖLCSELET-, NYELV- ÉS TÖRTÉNET-
TUDOMÁNYI SZAKOSZTÁLYÁNAK KIADVÁNYA

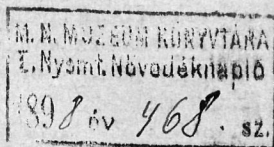
SZERKESZTI

A SZAKOSZTÁLY VÁLASZTMÁNYÁVAL EGYETÉRTVE

Dr. SZÁDECZKY LAJOS

TITKÁR

*Megjelenik 3–4 íven minden hó 15-én (jul. és aug. kivételével).
Előfizetési ára s a szakosztály évi tagdíja 3 forint.*

KOLOZSVÁR

AJTAI K. ALBERT SAJTÓJA

1898.

TARTALOM:

	Lap
<i>Köváry László</i> : Az Unio kimondásának félszázados emlékünnepe.	297
<i>Dr. Csengeri János</i> : Catullusból (műfordítás)	307
<i>Gombos F. Albin</i> : Marchia Jakab, a hussziták inquisitora hazánkban (II. és befejező közlemény).	311
<i>Orosz Endre</i> : Mező-Sámsond ősemberi telepei (II. és befejező közl.)	322

Irodalmi Szemle.

— Az 1848—49-iki szabadságharc története, írta <i>Gracza György</i> , ismerteti dr. <i>Király Pál</i>	331
— A cigányokról, írta <i>Richard F. Burton</i> , ism. <i>Kropf Lajos</i>	332
— Vidéki emberek, írta <i>Petelei István</i> , ism. <i>Kunfi Zsigmond</i>	334
— A Talmud, írta <i>Huber Lipót</i> , ism. dr. <i>Eisler Mátyás</i>	338
— A szép és rút kérdése, írta (A művészet cz. a.) <i>Alexander Bernát</i> , ism. <i>Keményfi</i>	342
— A görög gondolkodás kezdetei, írta dr. <i>Sebestyén Károly</i> , ism. dr. <i>Szlávik Mátyás</i>	345
<i>Különfélék</i>	347
<i>Folyóiratok szemléje</i>	350
<i>Szakosztályi értesítő</i>	352

Felhívás taggyűjtésre.

Az „*Erdélyi Múzeum-Egylet*“ a folyó évvel 39. évébe lépett. Nagynevű alapítói (Mikó Imre gróf és társai) s az egész erdélyi társadalom a politikai elnyomatás nehéz napjaiban abból a célból alkották, hogy itt hazánk erdélyi részeiben védvára legyen a magyar nemzeti kultúrának, második középpontja a magyar nemzeti tudományosságoknak.

15 éve, hogy annak kebelében szakosztályunk megalakult s megindult az „*Erdélyi Múzeum*“: az egyetlen folyóirat az erdélyi részekben, mely a bölcsélet-, nyelv- és történettudomány művelésével és ismertetésével foglalkozik, fő tekintettel mindig Erdélyre.

Az Erd. Múzeum-Egylet mindent elkövet, hogy ezt a folyóiratát menél magasabb színvonalra emelje, s hogy az erdélyi részekre ezt valóságos irodalmi központtá tegye. Ebből a célból alakította át öt évvel ezelőtt negyedéves folyóiratát havi füzetekké.

Az erkölcsi siker, a szellemi támogatás öröndetesen növekszik, fokozódik; a közönség pártolása is mindinkább méltányolja az Erd. Múzeum-Egylet anyagi áldozatát, a mely lehetővé teszi, hogy tagtársainknak és előfizetőinknek a kiállítási költségek *fele árán* adhatjuk e füzeteket.

Hogy az Erdélyi Múzeum-Egylet ily nagy áldozatával a közönség érdeklődése is fokozódjék: felhívjuk és kérjük t. tagtársainkat,

ERDÉLYI MÚZEUM

XV. kötet.

1898.

VI. füzet.

Az Unio kimondásának félszázados emlékűnnepén.

(Felolvasás a kolozsvári egyetemi ifjúság máj. 29. ünnepélyén.)

I.

A kolozsvári tudomány-egyetem köre, ifjúságunk szellemének képviselői vezetik be az unio kimondása félszázados emlékűnnepének sorozatát. Dicső fajunk sajátsága, hogy az ifjúság örömben, búban él, hogy örömlen, bánatunkat, még hazafias lelkünk haragjának kitörését is poetikus lelkével aranyozza meg. Ebben találom magyarázatát, hogy megtisztelő bizalma arra esett, ki azok közül, kik e teremben jelen voltak, köztünk utolsónak maradt. A 98-as ifjúság bennem a 48-as ifjúságot kívánta hallani.

Sietek megjegyezni, hogy e terem parketjét értettem. Mert a pesti ifjúság unio-zászlót hozó ifjúságból Funták Sándor még él, a hölgy-karzat lelkesedéséről még beszélhet a mi kegyelmes asszonyunk. A 48-iki követek közül él még négy, mint él vagy tíz az uniót kimondó parlament tagjai közül. De csak is tanúnak mondtam magamat, nem számítottam magam a esatázók közé, kik vívták a kenyérmezei esatát, mely azzal végződött, hogy Kinizsi két kezébe két, foga közt a harmadik törökkel tánczolt diadala érzetében. De ha már a toll emberei fűtták hozzá a tárogatót, tüzelték a harezosokat, mint szerkesztő, a hírlapírók asztalától a parketen néztem a lelkek esatáját. S ha már köztünk harezos nincs, csak a kürtös maradt hátra, hajtsuk meg zászlónkat emlékek előtt s a 98-as ifjúságnak beszéljek arról, mit látott az unio kimondása nagy napján a 48-as ifjúság, s mit érzett az ifjúság és Erdély.

Félszázaddal ezelőtt, éppen e napon, ez órában megnyílt az utolsónak hitt erdélyi országgyűlés. Délután összeült a nemzeti gyűlés, melyben a három nemzet szokta volt a tárgyakat előzetesen megvitatni. A tanácskozás benyúlt az est homályába s az unio sorsa még nem volt eldőlvé, mert a szász nemzet nem nyilatkozott.

Mint az „Ellenőr“ szerkesztője ott ültem a hírlapírók asztalánál. Máskor a regalisták nem jöttek el, a karzatot nem ragyogta be hölgyközönség s a fiatalság égő tekintete: most itt volt Erdély színe-java, ifja, örege. A követek padsorain a harmincezas évek vándorpatriótái, kik végig járták a megyei gyűléseket, a markálisokat: egyik híresebb, hevesebb szónok, mint a másik. Már későre hajlott az est, melyet a gyenge világítás kísérteties homályban hagyott. A szászok még mind nem nyilatkoztak. S mint másutt magamat kifejeztem, mintha az akkor közközben forgó olvasmány, a Római éjszakák katakombái koporsói nyíltak volna fel, s fáklyákkal kezökben kilépnek Róma nagy multjának legnagyobb alakjai: amennyi követ, amennyi hallgatóság, állva figyel; s a síri esendben, síri homályban áradott a beszéd, viharzott a sohaj, s hogy ne mondjuk, omlott a köny. Legnagyobb szónokaink, Berzenezei lázongása, Zeyk Károly és József politikai böleselkedése, Vér Farkas mély hangjának falrezgetése, Pálfi János hadizenete, Kemény Dénes magas szónoki szárnyalása, mind kifáradt volt: midőn Szász Károly széles mellét mintegy a golyónak kitarva — mint egy középkori lovag, ki a bajvívás hevében feltárja a sisak rostélyát, ledobja páncélját, hogy most jőjjön, a minék jönni kell — a történet, a jogtudomány, a politika minden fegyverével, szavakat, érveket nem kímélve, stentori hangjával oda dobja kesztyűjét a szászoknak, jobban mondva a mögöttük álló reactionak, mely az uniót nem akarta. Csak ez a vulkánikus kitörés kellett, hogy minden szem tüzet löveljen. De a nemzeti gyűlésekre nem volt szokás karddal jelenni meg. Nem is kellett. Bár a szászok nem nyilatkoztak érdemlegesen, már meglátszott, hogy a holnapi gyűlésen, ha igent nem is mondanak, nem fognak ellene szavazni. De az egyhangú megszavazás kétsége még mind fenmaradt.

Másnap május 30-án ismét felgyültünk e terembe, országos ülésre. Az egész város talpon, az uteza egy néptenger. A terem karzata csupa május, egy kivirágzott lomb, ragyogó fejek girlandja, ott ül a nemzet hölgykoszorúja, ott áll a nemzet virága, az ifjuság, nemzeti színekkel, mely szívárványként mintha jelentené, hogy a vihar lecsendesült. Lent a teremben a regalisták és követek padján ősi kardok, drága köves menték, gyémántos kalpagok, néma ajkak, sovár szemek. Egyszer csak mint tenger közelgő zúgása közeledik az éljenzés moraja, mintha meg-meg döbbenne a föld a léptektől, a

terem nyilásában feltűnik egyszerű fekete magyarban a széles mell, rajta hatalmas nemzeti rózsza, az uteza éljenzését átveszi a ház: ki jönne más, gr. Teleki Domokos karján, mint Wesselényi, az unio legnagyobb, most már világtalan bajnoka. Majd az ajtó feltárul, jön a gubernium. Megjelenik Maeskási főpostamester hatalmas alakja, kék dísz magyarban, a gubernális posták színében. Nyomában gr. Teleki József, a Hunyadiak kora írója fejedelmi alakja, utánna a consiliariusok, titoknokok. A zöld asztal betelik. Az ítélő mesterek a tollvivők, hátok megett kir. táblai irnokok állanak kardosan.

De minek beszéljek köztudatú dolgot. Következik a jelenet, mit Roskovics is megfestett. A gróf főkormányzó az ülést megnyitja, az első szónok a tárgyalás sorrendje megváltoztatásával az uniot első tárggyúl indítványozza kitűzetni. A 48-iki alkotmányba már beczikelyezett s már szentesített törvényt felolvassák. Wesselényi feláll, az ifjuság dörgedelmes szónoklatot vár, azonban minden bevezetés nélkül elfogadásra ajánlja. Minden további szónoklás helyett az egész terem talpra pattan, a kardok esörögnek, a kalpagok, a nőkarzaton a kendők lobognak, s felhangzik ezer torokból az unio éltetése. Erre a pesti ifjuság zászlóját Urházy megragadja, vele a terembe rohan, Wesselényi előtt halad el, ki azt szívéhez szorítja. (Ezt a jelenetet örökíti meg Roskovics esetje.) Arra Urházy a zászlót meghajtja az elnök, meghajtja a trón előtt s ott feltűzi. Az elnök enuncial. Berzenzei felnyitja az ablakot, lekiáltja: ki van mondva az unio. Az uteza éljenzése újra kitört. Látni akarta a zász követeket, Leményi János balázsfalvi püspököt: azok lementek, a nép vállára emelve, bemutatta az őket éljenző nép áradatnak.

II.

S miért van az az öröm kitörés, melynek hullámesapásai korunkig sem símultak el? Mondhatnám az apák, nagyapák öröme, mire az unokák szíve is megdobban. Olyan, mint két testvér viharos idők után isménti ölelkezése, egy elbűjosott fiúnak az anyai kebelre borulása, egy hajótörött család partraszállása, vagy egy a harezból győzelmesen visszatérő tábor örömkitérés. De a kik még láttuk, hogy az apák örömsugárai könyesepeken törtek át, most már a harmadik nemzedék mintha kérdené, mi volt forrása az örömben úszó szemek fátyolának? Mintha kérdezné az ifju nemzedék, mi is volt az az unio kimondása?

Sokszor irtam már az unioról, 48-ban az Ellenőrben, s mert elébb nem volt szabad, 61-ben Erdély 48—49-iki történetében; most a márcziusi napok félszázados fordulója alkalmából az unio kimondásának jelenetét megírtam a 48—49-iki Történeti lapokban, sokan megírták mások is: nekem mégis úgy tetszik, hogy a Roskovies által megfestett unio képhez történethű kerettel mi erdélyiek tartozunk, kik azt az örömet átéltük; s az ifjuság mint Erdély történetírójától várja, hogy hozzájáruljak. Kezdjük azon, hogy ha most annyira örvendünk az unionak, miért is váltunk el? — Mohácsig nem volt egységesebb állama Európának, mint Magyarország. Mikor Árpád Európába vezetett, mikor Szent István megadta Magyarország mostani monarchikus alkotmánya formáját: Európa egy mozaik, a mai hatalmak, Német-, Franciaország, Anglia egy sereg apró királyság, fejedelemség. A magyar hét törzs, már Európába tartó útjában az Árpád-házati uralkodó házává választotta. A mint e szép hazát, Európa erdőben, legelőben, kalászbán, sóban, aranyban leggazdagabb országát, mit a népvándorlás annyi népe megmívelni nem tudott, Árpád apánk, úgy miként a Kárpátok ormai kijelelték, néhány év alatt összehódította, s mintegy vég hagyományképpen reá mondotta, hogy a mint a Kárpátok folyói összefutnak, itt csak egy ország, egy nemzet, egy trón lehet. Árpádnak, kora legnagyobb hadvezérének és államférfiának kezéből a hazát egységesen vettük át. De miként ezímerpaizsunkat négy sáv s hármassal díszíti, már maga a természet felbarázdálta, s lett belőle a Dunáninnen, Dunántúl, Tiszáninnen, Tiszántúl, s ötödiknek a fellegvárszerűleg fekvő halmos Erdély. De mint Szent István kifejezte: nemesak a haza, de unus sit populus, a nemzet is egységes maradjon.

Erdély tehát Magyarországnak, ép oly alkotó része volt, mint akár a Duna, Tisza köze. De csakhamar észre kellett vennünk, hogy földrajzilag a legveszedelmesebb pontjára ültünk le Európának, azért nem birt elöttünk itt senki államot alkotni. Mert miként egy vihar járta vidéket a szélirány kereken jár, s addig le nem nyugszik, úgy járta körül hazánkat a népek támadásának vihara, kezdve keleten, folytatva délfelől s végezve nyugaton, s most fenyegetve északról. De miként koronáztatásakor a magyar király a királydombról a világ mind a négy tája felé vág, jövőnkben is bízunk isten után.

Az első népvihar keletről jött, a besenyő és kún Erdélyt kapta

útjába. De mert együvé tartoztunk: jöttek a magyar hadak, Salamon király, a királyi herezegek. Erdély nekik ép oly drága, mint akár az alföld. Hogy teljhatalmú fővezér maradjon Erdélyben: vajdákat állítottak. S hogy Erdély azért nem külön ország, mutatja az, hogy vajdája Hunyadi az összes ország fővezére, fia, a Kolozsvár szülötte Mátyás Magyarország királya. A rákosmezei gyűléseken Erdély is ott van, a Verbőcezién kívül Erdélyben sines más törvénykönyv.

Azonban jött a déli népvihar, a török. A véres kard mind-egyre végig száguld a hazán. Egy századon át messi elejébe megyünk a viharok, majd haza szorít. Mig végre bekövetkezett az örök időkre szomorú emlékü Mohács, hol a szerencsétlenséget még az is tetőzte, hogy maga a király is elesett. Itt, hat század után, bomlott meg Magyarország egysége, itt következett be Erdély külön válása.

III.

Pártos vérünk átka az elszakadás. Pártos, pártütő nemzetnek vagyunk kikiáltva az idegen történészek által, s utánuk mondják azok, kiknek a történetírás küszöb a hatalom előszobája ajtaján. A gyáva hiszi, a bátor a vérpadról is azt mondja: légy, maradj pártos, nemzetem. Mert ha Erdély pártot nem üt, most ma nem ünnepelnék a 48-at. S itt e teremben babeltornya építésének minden nyelve szólana, csak magyar nem.

Az elszakadás gondolatja már ott kísért a Duna jegén, midőn Mátyást királylyá kiáltották. Mohács után elesik Buda. És a mikor Budáról kiszorúlva a nemzeti királyné magához véve a koronát, délnek indul: Erdély rendei Tordára gyűlnek, a bujdosó királynét és koronát befogadják. Mi annyit tesz, mint felmondás az anyaország politikájának, mit Erdély elválásának nevezünk. Ha a sakkhúzás nem is vált be úgy, mint Mátyással: bevált annyira, hogy a nemzeti fejlődnek Mátyás király programját kívánták folytatni. Mert erőnk nem volt, török protectio alatt, kinek, ha erősen sürgette, megadtuk a tíz-tizenötezer arany fensőségelismerési adót, de lábát Erdélybe nem tette. S nemzeti udvartartás keletkezett, koronázatlan nemzeti királylyal, országgyűléssel, törvényhozással, folytatva Verbőcezi, esakhogy magyar nyelven és a nélkül, hogy a magyar király ellen harcolni tartoznánk. Menhelyévé lettünk a nemzet üldözötteinek, az anyaországban megtámadott politikai és vallásbeli szabadságnak.

Egy darab szabad föld Magyarország romjaiból, míg oda át a szegény hazát török s osztrák dúlja, úgy hogy a félország már csaknem farkasok tanyája. S ha fellázad: jön a fej- és vagyonvesztés; de Erdély mindannyiszor síkra száll, s keletkezik a bécsi, nikolsburgi, linezi béke s a fej- és jószágvesztés nem hajtható végre. Elválva éltünk, de mindig ott voltunk, hová a nemzet ügye szólított.

Míg az elválás politikája ekép érvényesül: az történik, hogy a török nagy hatalmi állása mintegy egyszerre romba dőlt. Erdély protectorát elvesztette. Mert a természet és politika nem ismer bűnboesánatot. A hibás politika szelet vet, vihart arat. De Ausztria nagyhatalmi állása is megrendült, mert soha sem űzött nemzeti politikát. Egy politikát űzött, mely elől a ház legnagyobb embere kitért, a császári trónról kolostorba vonúlt. Ennek a politikának meleg ágya Spanyolország, melynek nem akartunk sorsára jutni. Szomszédunkban megtörtént Csehország fejrhegyi Mohácsa, Világosa: ebből megtanúltuk, kegyelemre magunkat meg nem adni. A vetett szél kezdte teremni a vihart. A reformatio ellen folytatott harmincz éves háborúra következett westfáli békében Ausztria elvesztette Németország feletti hatalmát. A Rákóczi-forradalom alatt kiszorúl Spanyolországból, a francia forradalom alkalmából Belgiumból.

A török elgyengülésével az erdélyi fejedelemség szerepe bevégződött, visszatértünk a szent István koronája alá. Nem olvadtunk vissza egészen, de a nemzettel egyesültünk. Vittük megőrzött nemzeti vérünket, szellemünket, hegyi fekvésünknél fogva agilibb temperamentumunkat s a nemzetet felfrissítettük.

Akármit mondjanak, mi a hun tábor magyar hadtestének itt maradt; az Árpáddal bejött kabarok maradéka, vegyüléke vagyunk. Agilibb temperamentummal, mi annyit tesz, hogy miért a szív megdobban, a fő gondolatba önti, a lélek villámgyorsasággal dönt s eselekszik. Ez a temperamentum teremtette Hunyadit és Mátyást. Mert Erdélyt nem várták be, ránk szakadt Mohács. Ez a temperamentum szakasztott el az anyaországtól; agilitásunk teremtette meg az erdélyi fejedelemséget, ezt a temperamentumot, melynél fogva itt a bérezek között, ebben a fellegvárban, vérünk, szívünk, agyunk, lelkünk, érzésünk, gondolkodásunk minden idege fellázad minden beolvasztási kísérlet ellen. Mintha a haza földé, őseink pora, apáink szelleme, multunk dicsősége ránk kiáltana, hogy mivé fájlatok,

Ézsau lettetek, hogy egy tál leneséért oda adjátok örökségeteket. Vittük azt a haza- és alkotmány szeretet, forradalmaink programját, elkezdve Dévánál, hol Basta leveretésünk után az országgyűlésbe lépve, azt kívánta, hogy kérjenek kegyelmet, mi azt tette: kezetekkel szaggassátok szét alkotmánytokat. Kegyelmet, azt nem kértünk. Bakó — kiáltott ki — kötelet és bárdot elő! S ekkor egyik előlép: fővezér, kezedben vagyunk, engem ölless meg elsőnek. Mert mint a haza bölese kifejezte: mit a hatalom elvesz, az idő visszahozhatja, de a mit a nemzet felad, az örökre elveszett.

Vittük nemzeti szellemünket, kifejezésre juttatva, hogy nyelvében él a nemzet; a nemzeti fejedelemség azt az érzését, mely udvartartását, törvényhozását magyarul rendezte be, mikor Magyarországon nincs fórum, hol magyar nyelv hangzanék. Hogy ne csak mint a holt nyelvek, betűben, hanem mint élő nyelv hangozzék: Erdély adta a nemzetnek az első színigazgatót, Felvinczi Györgyben, Erdély állította az első nemzeti színházat. Erdély adta az epikusok elsőjét, kik kérdezik, régi dicsőségünk, hol késel az éji homályban? Hol az erdélyi hadak megtermékenyítették a szellemet, Bihar tája s Felsőmagyarország kapnak mindannyiszor az ősi kardhoz, vágynak a Tinodiak régi magyar lantja hurjai közé. Az Erdélyhez tartozott Bihar szülte Bessenyeit, az irodalom nemzeti szellemének felbresztőjét; Felsőmagyarország szülte Kazinczit; Bihar szülte Arany Jánost; Döbrönte Erdélyben szívta be azt a lelket, melyet, mint első titkára az Akadémiába lehelt. Azt az agilitást, mely az erdélyi akadémikusokat, képviselőket, kormányférfiakat annyira jellemzi, mely a történetírás mezején az újabb időben esodát mivel.

Mint a hogy a nap nálunk hamarabb kél, a szív itt dobban meg elsőbb, s a Dunántúl higgadtabb fele, a Festetics György, Széchenyi Ferencz, Berzsenyi, Vörösmarty, Garai és Deák szülőföldének visszhangja betölti a hazát. A mint Széchenyi fellépett, adtuk Wesselényit, Deák gárdájához Kemény Zsigmondot, az encyclopidistákhoz Farkas Sándor könyvét; Felsőmagyarország Kossuthjához, Görgeiéhez Bem hadát, mely Puchnert, a muszkákat feltartóztatta, hogy a Debreczenbe vonúlt kormányra ne rontson; a székelyeket, Háromszéket, ezt az egy pontot széles Magyarországon, melybe csak a muszka tehetette be a lábát. Hogy nem üres kézzel tértünk vissza, legyen dicsőség neked Árpád ősapánk, ki oly bölesen kerekítetted

ki e szép hazát, s diésőség az Árpádoknak, kiktől vérünket örököltük, az ősöknek, kik Árpád vérét, szellemét kristály tisztaságba hagyták reánk.

IV.

Összevonva beszédemet, annyit akartam mondani, hogy Erdély elválása lehetett ábrándosabb lelkünk túlmerész kifakadása, a honfiai fájdalom az a reménykedése, melylyel menekültjeink magukkal víve a koronát, Világosnál elváltak a nemzet politikájától: de hála a gondviselésnek sikerült. Sikerült, mert lábunk e vérrel szerzett, vérrel megtartott földön nyugodott, s mire Kossuth annyiszor hivatkozott, Anteusra, ki mind addig legyőzhetetlen maradt, míg legalább a sarka a földet érinthette: Anteusnak, a magyar nemzetnek, Erdély az a drága földdarab, mely sarka alatt megmaradt. Sikerült, mert táborunkba menekült a nemzeti geniusz idealizmusa, Árpád vérenek az a tipikus előnye, hogy ha szívünk megdobbán, villámgyorsan határozunk, szervezkedünk, a trikolor láttára egyek vagyunk. Sikerült, mert az európai események, melyek ketté szakasztottak, segítségünkre jöttek, s Ausztriának meghozta a meggyőződést, hogy a török kiverő Eugenius herezegnek mégis igaza volt, midőn kimondta: mán túl Ausztria sulypontja Magyarország.

S azt akartam mondani, hogy Erdély parányi magyarja, Erdély ifjúsága, légy büszke Erdélynek elválásától folytatott szerepére, apáid bátorságára, bölesességére: mert csak nemzeti vérünket képviseltük s mi tartoztunk képviselni, kiket Árpád ide a szerencsésebb pontra, a fellegvárba telepített.

Lehet, hogy az unio, a jobb idők felidézésének sikereiből bővebben vettem ki részünket, mint kellett volna; de az erdélyi mindig fellázad bennem, valahányszor hallom, olvasom, hogy az elválást Szapolyai hiúsága idézte elő, s a szolga lelkek ezt a nagy nemzeti hősünket, nagy államférfiunk diéső alakját sárral dobálják; ki ha koezkára nem veti fejedelmi vagyonát, fejét, nines erdélyi fejedelemség, s ha erdélyi fejedelemség nem lett volna, József esászáár alatt igazat írt volna Herder, hogy száz év múlva, tehát most, a magyar nyelv, a magyar nemzet, már csak történeti emlék. Ez volt hitem hosszú életemen, ez a meggyőződésem az élet azon a magaslatán, melynek zajtalanabb levegőjétől tisztábban nézhetek végig

hazám történetén, melyből azt olvasom, hogy nem egyesek hiúsága, hanem pártoskodás szakasztott el. Pártoskodás mondom, mit bűnűl rónak azok, kik szeretnének szolgaságban látni. De a pártoskodás idealizmusát értem, mely az angolt whig és tory pártra osztja, mely Erdélyt külön szakasztotta, mely a magyar nemzetet fentartotta, de a véres kard hordozására, a nemzetet együtt látta.

Be akarnám végezni beszédemet, de észre kell vennem, hogy azzal, hogy az elválást egy szerenesés politikai sakkhuzásnak kívántam feltűntetni, nem feleltem a főkérdésre, hogy mért is tapsolt az unió kimondásakor a 48-as fiatalság?

A felelet igen egyszerű. Annak, mit a 48-as ifjúság még csak remélt: de a mit a 98-as ifjúság már élvez. A jelenkori Magyarország hajnalának. Annak, hogy megnyertük a kenyérmezei, kenyereink mezejének esatáját. De miután ez ünnepély nem az egyetemi ifjúság zártkörű ünnepe, egy rövid parabolával megvilágítom.

Képzeljük Árpádot egy ősapának, mintha mi lennénk harminczadik ízi unokái. Árpád Európa e paradicsom-kertjét, mint a hogy akkor szokás volt, fegyverrel megszerezte, s a Duna, Tisza s Erdély hegyi fekvése szerint, mint oszthatatlan birtokot, fiai közt kiosztotta. A fiuk, s azok unokái sok ellenség ellen megvédelmezték; de jött egy, melylyel szembe az apák elesetek s aggok, kiskorúak kezére került az ősi uradalom. Egyik szomszéd fegyveres szövetséget ajánlt, majd tótornak nevezte ki magát. Jóságigazgatót nevezett, azok gazdatisztket, azok le a bojtárokig akkora személyzetet állítottak be, hogy az elszámolás úgy fog kiütni, mint a Kolonics cardinalé, a Rákóczi árvák gyámjájé, hogy végül még az árvák tartoztak a gyámnak. S még ha ez a személyzet magyar lett volna!

A kiskorúak felnőttek, szerették volna átvenni a gazdaságot. Járják uradalmait, hát egy részét a kezelők már tulajdonuknak mondják. Benéznek az ősi házba, hát az indigénák pompásan lakomáznak, nekünk ha morzsa marad. Szeretnének haragnidni, de látják, hogy a népekkel így bánnak egész Európában. Azonban a nálunknál is hevesebb franczia betör, s mint már többször produkálta, maga ül az asztal mellé. Kik kevésbé értettek hozzá, lerántották a pompás terítéket. Mi, mint Európa legdinasztikusabb nemzete, tiszteletteljesen jelentkeztünk, jelentettük a tótornak, hogy

nagykorúakká lettünk, kérjük kezünkre őseink örökét, számadást sem kérünk. Jól van fiaim, esakhogy erről valami írást kell hogy csináljunk. Megesináltuk a 48-iki törvényeket, mely nagykorúságunkat kimondta, őseink örökét kezünkhez boesátotta. Mert az unio által mind ennek birtokába jutottunk, ennek tapsolt a 48-as ifjúság, s ezt jubilálja az örökséget élvező 98-as ifjúság.

De ez az ünneplés csak úgy lesz méltó hozzánk, ha a most ünneplő ifjúság az ősi örökséget a jövő 48-asoknak bántatlanul számolja át. Ha erőinket fejlesztjük, szenvedélyeinket fékezzük, érzelmünket fokozzuk.

Mint a ki a 48-as ifjúságból majdnem utolsónak maradtam, átadom zászlónkat a 98-as ifjúságnak; tolmácsolni kívántam érzelmeinket, mi három szóban kifejezve annyit tesz: éljen a haza, éljen a nemzet, éljen a király!

KÖVÁRY LÁSZLÓ.